

A kiváló feltalálóra és orvostudósra emlékezünk

Dr. Felpéczi Petz Aladár
(1888–1956)

Schmidt Péter dr.^{1, 3} ■ Veszprémi Károlyné²

¹Gyermek egészségügyi Szolgálat, Győr, Egyetemi Oktató Rendelő

²Petz Aladár Megyei Oktató Kórház Orvosi Könyvtár, Győr

³MTA IX. Osztály, Statisztikai és Jövőkutatási Bizottság, Budapest

I. ábra | Dr. Felpéczi Petz Aladár (1888–1956)

Az elmúlt évben ünnepelhettük negyed évszázados évfordulóját annak, hogy az országosan és nemzetközileg is ismert orvostudósról nevezték el a Győr-Moson-Sopron megyei Tanács Kórházát. Elnevezésekor az ország legnagyobb ágylétszámú kórháza volt, az akkor még működő Honvédkórházzal együtt. Cikkünk megírásának másik aktualitását az adja, hogy e neves orvostudós 1956-ban, vagyis 2016-ban éppen hatvan éve hunyt el. *Írásunk nemcsak Petz Aladár nevének méltó megőrzését szolgálja, hanem kapcsolódik e neves orvosdinasztia másik tagjáról, Felpéczi Petz Lajosról – számos helyen, legutóbb az Orvosi Hetilapban – megjelent tanulmányaink sorába is.*

Életútja

A győri Petz Aladár Megyei Oktató Kórházhoz azon kívül, hogy intézményünk névadójává vált, számos szál köti dr. Petz Aladárt. Ahhoz, hogy ez a kapcsolat és a

róla alkotott kép teljes lehessen, bevezetőül néhány szót ejtenünk kell édesapjáról.

Édesapja az a dr. Felpéczi Petz Lajos, aki a mai Zrínyi út, Szigethy Attila út, Baross Gábor út és Petz Lajos utca által határolt területen elhelyezkedő egykori Szentháromság Közkórházat 1884 és 1922 között igazgatta. Petz Lajos érdemei nem merülnek ki pusztán abban, hogy igazgatóként működtette a kórházat. Igen kitartó és szívós munkával elérte, hogy az 1749-ben alapított ispotályszerű kórházból egy kora elvárásainak megfelelő, pavilonrendszerű, modern kórházat tudott felépíteni. Elévülhetetlen érdemeit elismerve Győr városa a kórházat határoló negyedik utcát 1928-ban – tehát még *életében!* – róla nevezte el [1], valamint 1913. augusztus 20-án I. Ferenc József király dr. Petz Lajosnak Felpéczi előnévvel és díjmentesen nemesi címet adományozott. A nemesi címmel járó „Felpéczi” előnév választásában az játszott döntő szerepet, hogy Felpécen (Győr-Moson-Sopron megye) 1524 négszögölnyi erdő és szántó föld tulajdonosa volt [2].

Dr. Petz Aladár 1888. december 10-én született Győrött. Születésekor édesapja már a kórház igazgatójaként tevékenykedett, amely mintha predesztinálta volna arra, hogy majdan az ő örökébe lépjen, és az ő nyomdokain járva folytassa Petz Lajos kórházépítő, -fejlesztő munkáját.

Az ifjú Petz Aladár középiskoláit Győrben, az Állami Főreáliskolában végezte, majd 1906-ban felvételt nyert a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem orvosi karára, ahol summa cum laude minősítéssel orvosi oklevelet szerzett [3].

Oklevélét 1911. november 4-én vette át. 1911. december 1-jétől 1913. szeptember 1-jéig a budapesti I. sz. Belklinikán dolgozik báró Kétly Károly professzor mellett díjtalan, később díjas gyakornokként, de átjár az egyetemi I. sz. Kórbonctani Intézetbe is. 1913. szeptember 1-jétől már az I. sz. Sebészeti Klinika díjtalan

műtőnövendéke Dollinger Gyula professor mellett. Itt dolgozik 1919. szeptember 1-jéig. Mindeközben megszerzi a műtőorvosi oklevelet, majd Dollinger Gyula professor nyugdíjba vonulásával kinevezést kap és 1919. szeptember 1-jétől a budapesti II. sz. Sebészeti Klinika tanársegédje Kuzmik Pál professor mellett 1922. július 31-ig.

Az I. világháború alatt 40 hónapot tölt – mint népfelkelő segéd- és főorvos – tábori egészségügyi szolgálatban a szerb és olasz harctéren, majd 1917-től egy motorizált sebészcsoporthoz főorvos parancsnok lesz. Több háborús kitüntetés között megkapja a Ferenc József Rend lovagkeresztjét is [4, 5].

Mivel édesapja 1922 nyarán a győri kórház igazgatói székéből nyugállományba vonul, az igazgatói poszt betöltésére pályázatot írnak ki. E pályázat útján nevezik ki Petz Aladárt – még 34. életéve előtt – Győr szabad királyi város Szentháromság Közkórházának igazgatójává és sebész főorvosává.

Az atyai példát hűen követve már 1922 őszén terjedelmes kórházfejlesztési tervet dolgozott ki, amelyet 1925 és 1928 között valósított meg. Ennek köszönhetően emelkedett a kórházi férőhelyek száma 320-ról 700 ágyra, valamint újonnan épült osztályokkal bővült a betegellátás. Megépült a fertőző betegek osztálya, egy új belosztály, az ideg- és elmeosztály, egy gyermekosztály és bőrosztály. Emellett még számos fejlesztéssel tette modernebbé a kórházat. Csak néhány a sok közül: hűtőkamrát építtetett a prospektúra épületébe, portás- és gondnoki lakások kerültek kialakításra, felépült a fertőtlenítőépület, a konyhai pavilon, leaszfaltozták a pavilonokat egymással összekötő utakat, sőt az épületegyüttes mai napig álló kőkerítése is ebben az időszakban készült el [6].

Az 1929-es világválság, majd a II. világháború a további fejlesztéseknek gátat szabott. Hogy a II. világháború idején nem rombolták le és nem fosztották ki a kórházat, az kizárólag az ő hősie és nagyon határozott fellépésének volt köszönhető. Elszántságára példa, hogy amikor 1945. március 28-án német tüzérségi egységek és a nagy német Tigris tankok hajnalban beszivárogtak a városba és a kórház két oldalán álcázott tüzelőállásokba helyezkedtek, felmérte, hogy ebben a helyzetben a kórházból rövid idő alatt csak üszkös romhalmaz maradhat. Azonnal felkereste a német főparancsnokot és határozottan tiltakozott az ellen, hogy a kórházat jelző genfi Vöröskereszt-lobogó tövében ágyúkkal és tankokkal szálljanak meg. Konkrét ígéretet ugyan nem kapott, de hála határozott fellépésének, a német tüzérség hamarosan elvonult. Ostrom idején folyamatosan a kórházban tartózkodott. A második világháború idején a híveit hősieen védő Apor Vilmos győri püspök súlyos sérüléseket szenvedett. Az életéért folytatott sebészeti munka szintén Petz Aladár nevéhez köthető [7].

Ahogy a háborús időkben megtagadta a nyilaskeresztes államtitkár kitelepítési parancsának végrehajtását, ugyanúgy a háború után nem volt hajlandó eleget tenni

a kommunista hatalom apácák eltávolítására irányuló parancsának sem. Ha úgy hozta a szükség, akár élete árán is védte épületeit, műszereit, a betegeket és dolgozókat egyaránt, hiszen szerette kórházát, amihez a családi tradíció túl emlékei és komoly eredményei is kötődtek.

Később, ha ezekről az időről faggatták, ezt mondta: „Ami tettem akkor, az nem érdemem, hanem kötelességem volt.”

Magánéletében 1945. november 7-én változás történt, e napon vette feleségül Polgárdy Idát. Ezen a nevezetes eseményen az ünnepség rangját emelte a két tanú személye: báró Nagy Árpád és Haggemacher Sándor [4].

A háború után a hatalom hívei hiába próbálták meg félreállítani, a széles körű szakmai és társadalmi összefogás megmentette, sőt nevét arról a bizonyos hírhedt B-listáról is törölték.

1950-ben az Egészségügyi Minisztérium személyzeti nyilvántartásában ez olvasható: „Dr. Petz Aladár igazgató, sebész főorvos 62 éves. A népi demokráciához semmi köze. Klerikális beállítottságú, az apáca leváltásnál a minisztérium utasítását megszegte. Nem is tud, de nem is akar lépést tartani a fejlődéssel. Szakmailag nem rossz. Igazgatói munkakörre teljesen alkalmatlan. Különösen veszélyes győri erős kapcsolata miatt. Ezért kisebb osztályra való elhelyezésre vagy nyugdíjazásra javasoljuk.”

Egy túlbuzgó kommunista párthivatalnok áskálódásának köszönhetően valóban le is váltották, és bár kórház-igazgatói címétől megfosztották, de a Sebészeti Osztály vezetése továbbra is kezében maradt, sőt a pár évvel korábban megalakult „Nyugat-dunántúli Sebész Szakcsoport” is elnökévé választotta, így ebben a minőségében is aktívan dolgozhatott tovább. Rövid idő alatt számos tudományos ülést és több nagygyűlést rendezett, amelyek gazdag programjaikkal a sebészek körében mindig nagy érdeklődést váltottak ki.

Teljesen váratlanul 1956. február 27-én – 68 évesen –, alkotóerejének teljében hunyt el. Családja szellemi és tárgyi örökségét Győr városára hagyta [5].

Halála nemcsak a magyar kollégákat, hanem a nemzetközi sebészszakma képviselőit is mélyen megrendítette. Bizonyítja ezt a *Zentralblatt für Chirurgie* 1956. évi 25. számának vezető híreként megjelent nekrológ, amelyben a szerző elismeréssel adózik az elhunyt orvos-tudós előtt [8].

A feltaláló

Valójában a kommunista hatalom képviselői a „szakmailag nem rossz” jelzővel egy világhírnévre szert tett orvos-feltalálót jellemeztek.

Petz Aladár nemcsak kórházát magas nivóra emelő igazgatóként vált ismertté. 1919-től a budapesti II. sz. Sebészeti Klinika tanársegédjeként dolgozott Kuzmik Pál professor mellett. Itt konstruálta meg 1920-ban – a Hüttl Hümmér által szabadalmazott, ám rendkívül nehézkesen kezelhető és emiatt alig használt szerkezet alapján

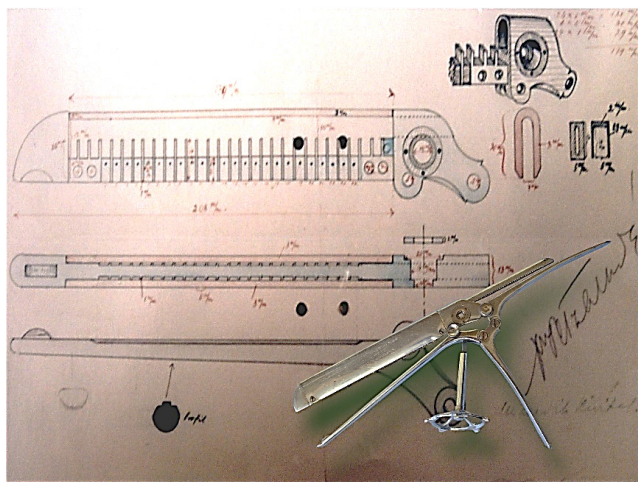
– a számára világhírt hozó gyomorvarró gépet. A Hütl-féle szerkezet használata nagy súlya miatt a műtétek során igen körülményes volt. Súlya miatt nehézségekbe ütközött fertőtlenítése is, s mivel mindössze egy műtetre volt elegendő a betölthető kapsok száma, műtét után az újbóli használatra való felkészítése, az új kapsok betöltése is plusz költségekkel járt és hosszú időt vett igénybe. E problémákat szerette volna Petz Aladár áthidalni. Az ő fejlesztése után készüléke sokkal modernebb, könnyebb, egy műtéti nap során többször is használható lett. A konstrukció oly jól sikerült, hogy az addig négy sorban elhelyezett kapsok számát kétszornyira csökkentve ezek betöltését akár egy nővér is el tudta végezni (2. ábra).

Az új műszert főnöke azonnal kipróbálta egy gyomorfekélyes fiatalember reszekciója során, majd 1921-ben a Magyar Sebész Társaság nyolcadik kongresszusán Petz bemutatta a varrógépet, ahol Hütl professzor is részt vett. A professzor alaposan megszemlélte az eszközt, kipróbálta saját bőr szemüvegtokján s csak annyit mondott: „Ez jobb!”, majd gratulált Petznek, és saját gépének gyártását leállította.

A Petz-féle gyomorvarró gép sorozatgyártására csak három évvel később, a tuttlingeni Jetter und Scheerer orvosműszer-gyárban került sor, ahol 1924-ben, a világszabadalom bejegyzése után elkészült az első százas széria.

A készülék jelentősége óriási volt, s nagy áttörést jelentett a gyomor és bélrendszer sebészetében. Lehetővé tette, hogy zárt rendszerben, a béltartalom hasüregbe jutásának veszélye nélkül lehessen operálni. Találmányát a *Zentralblatt für Chirurgie* (Leipzig), az *Annals of Surgery* (Philadelphia) és a *Tung-Chi* (Sanghaj) szaklapokban ismertette [9]. Hamarosan a nemzetközi sajtóban szerte a világon sorra jelentek meg a gép előnyeit ecsetelő közlemények.

Ezt támasztja alá Loessl János 1927-ben megjelent részletes beszámolója, amelyben bőséges tapasztalatait írja le a gyomorvarró gépről, és ennek pozitívumait a következő tíz pontban összegzi:

2. ábra | Petz Aladár gyomorvarró gépe és annak vázlati rajza

„1. A varrógép alkalmazása nagyon egyszerű.

2. A varrógép tartóssága korlátlan és szerkezete igen egyszerű.

3. A műtét idejét lényegesen megrövidíti, ami köztudomásúlag éppen a gyomorbél-műtéteknél sokszoros súllyal esik latba.

4. Az asepszisben tökéletes.

5. A géppel készült varratsor tökéletes, impermeabilis.

6. A resecalt gyomorbél-csonkot könnyű sero-serosan fedni.

7. A kapsok per vias naturales távoznak.

8. E varrógép segítségével a carcinomás gyomor resecióját sokkal magasabban és így radicalisabban végezhetjük el, mint egyébként.

9. A műszer megtöltése roppant egyszerű.

10. A kapsok által alkotott varratsornak haemostatikus hatása kielégítő. Néha ugyan előfordul az, hogy a gyomor átvágásánál egy pár kicsiny vérző eret, amelyek véletlenül éppen a két kapocs közé estek, le kell fognunk és le kell kötnünk. Ez azonban csak ritkán fordul elő és semmiféle nehézséget, veszélyt, vagy számbavehető idővesztéset természetesen nem okoz” [10, 11].

Olyannyira korszakalkotó volt a találmány, hogy a napjainkban használt gyomorműtétek végzésére szolgáló modernebb eszközök is a Petz-féle gép működési mechanizmusán és gyakorlati alkalmazásán alapulnak [9].

A még ma is jellemző magyar „betegség”, hogy a feltaláló számára nem jelent anyagi előnyt találmánya, az ő esetében is jelentkezett. Ugyanakkor és ennek ellenére óriási megtiszteltetésnek érezte, hogy német nyelvterületen nevéből igét képeztek, azaz „petzelik” (*durchpetzen*) a gyomrot. Sillo-Seidl György tanulmánya szerint Hamburgban Loewenbeck professzor használta elsőként a „petzen” igét német nyelvterületen. Később kiderült, hogy ez nem egyedi esetként jelentkezett [12].

Petrovskij professzor, az ismert orosz sebész, aki évenként keresztül tartózkodott Budapesten, szintén igen nagyra értékelte Petz Aladár találmányait. A gyomorvarró gépet és egy másik találmányát, a rotoflexziós készüléket magával vitte Moszkvába, s propagálta azok használatát a Szovjetunióban is.

A külföldi fogadtatás mellett hazai szerzők is részletesen ismertetik a korszakalkotó találmányt, és a hálás utókor sem feledkezik meg arról, hogy jelen kutatásokban is feldolgozza ennek történelmi hagyatékát [13].

Petz Aladár energiája korántsem merült ki a gyomorvarró gép megalkotásában és bevezetésében. Bár nem baleseti sebészként működött, számos technikai újításával a baleseti sérültek ellátását is igyekezett könnyebbé tenni. Ezt számos technikai újításával, például az 1933-ban megalkotott úgynevezett „*Distractios*” készülékével is megteremtette a nyílt alkar- és lábszártörések ellátásának modern alapfeltételeit. A szerkezet alapvetően a külső csontrögzítő (*fixateur externe*) prototípusának tekinthető. Ennek gyártását szintén a Jetter & Scheerer cég végezte.

A háború után tökéletesítette a combcsont felső harmadának konzervatív, húzóto kezelést segítő „*Rotoflex-tensios*” készüléket, valamint a combcsont töréseinek ellátását megkönnyítő „*Axial*” készüléket, de szerkesztett újfajta kötözőkocsit is.

Az ötvenes évek elején a combnyakszegezés kezdett egyre szélesebb körben elterjedni. A beavatkozás pontosabbá tételére ebben az időszakban több irányító műszer is született. Petz Aladár is szerkesztett egy ilyen *célszókészüléket*, valamint a combnyaktörések törési síkjának meghatározását segítő úgynevezett *univerzális szögmérőt* is.

A combnyaktörések repositiójának megkönnyítésére egy „*Distensios*” *combfesztítő készüléket* tervezett, azonban ennek gyakorlati alkalmazását a műtéti megoldások előtérbe kerülése megakadályozta [14].

1954-ben bemutatta a budapesti sebészkongresszuson a gyomor- és bélvarró gép speciális változatát, „*Újfajta duodenum-varrógép*” címmel.

A fentiek is bizonyítják Petz Aladár hihetetlen mértékű műszaki érdeklődését és talentumát. Valószínűleg ez is édesapjától ered, hiszen Petz Lajos is számos szabadalmi bejegyzéssel rendelkezett. Többek között szabadalmat nyújtott be automobiloknak csukottá való átalakítására, vagy automobil-kocsiszekrényekben alkalmazott fűtőberendezésre [1].

Publikációi

Széles látókör, kiváló szervezőkészség, praktikumra törekvés, történelem iránti érdeklődés, szakmaszeretet, hivatástudat, felelősségvállalás, elhivatottság és még sorolhatnánk azokat a jelzőket és fogalmakat, amelyek megállják helyüket Petz Aladár neve mellett.

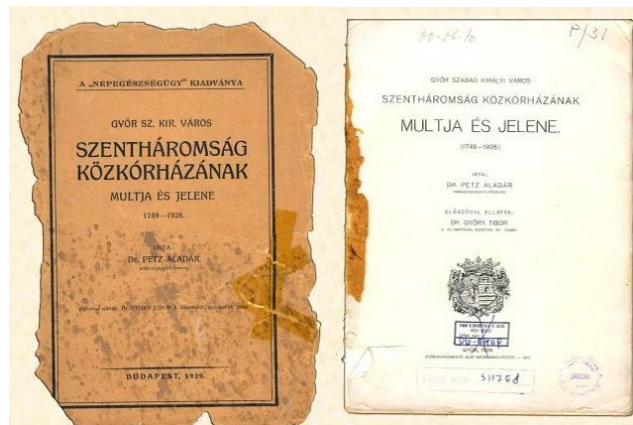
Nyomtatásban megjelent munkáiból szintén ezek a tulajdonságok tükröződnek vissza.

Széles látókörű emberként számos téma érdekelte. Nem kizárólag a sebészorvos írta meg szakmai közleményeit vagy könyvét [*A heveny hasúri betegségek (hasi katasztrófák) és azok kórhatározása*]. Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat, Budapest, 1955, közzétéve a klinikai munka során szerzett tapasztalatait, és ezzel nemzetközi elismerést is szerzett [15]. Nem csupán a feltaláló mutatja be az általa kifejlesztett és továbbfejlesztett orvosi eszközöket, leírva használatukat, működésüket, hangsúlyozva előnyeiket.

Ha szükségessé vált, előtérbe került egészségpolitikus szervezői vénája is.

„*A kórházi gazdálkodás racionalizálásának kérdéséhez*” című cikkében, amely a *Népegészségügy* 1929. évi 14. számában jelent meg, lényegre törően fejti ki többek között a kórházfenntartás és -működtetés, az egészségügy működésének, szervezésének legalapvetőbb feltételeiről vallott nézeteit, az éppen aktuális problémák megoldásának lehetőségeit.

A kórházi statisztikák korszerűsítése érdekében számkódrendszert dolgozott ki.

3. ábra | A könyv fedőlapja és címlapja

De mint kórházának és kórháza betegbiztosítást fizető pácienseinek érdekeit szem előtt tartó kórházigazgató is tollat ragad a harmincas évek elején, amikor az *Országos Orvos-szövetség* című lap hasábjain harcol egy vitasorozatban, s tiszta, logikus, közgazdasági érvekkel és számokkal alátámasztott tényekkel utasítja el az OTI kórházakkal szembeni eltúlzott anyagi követeléseit (*Országos Orvos-Szövetség*, 1930, 33. évf. 24. szám; 1931, 34. évf. 4., 5., 7., 10., 13. szám).

Személyiségének történelemkedvelő, -kutató oldalát hangsúlyozza a Szentháromság Közkórház történetét feldolgozó könyve [6] (3. ábra), amely nem véletlenül képezi minden kórház- és kortörténeti kutatómunka alapját. A 439 oldalas vaskos kötetben apró részletekbe menően mutatja be az intézmény történetét az alapítástól 1928-ig, fotókkal, ábrákkal illusztrálva az intézmény fejlődését, méltó módon emlékezve meg így a kórházalapítókról s édesapja munkásságáról is. A könyv nemcsak mint kórház-történet jelentős, hiszen a korszak hiteles korrajza is élénk tárul.

Ugyancsak helytörténeti érdeklődésére utal, hogy komoly kutatásokat folytatott a győri egészségvédelmi munka múltjával és az Országos Közegészségügyi Egyesület Győri Fiókjának 1887-től 1895-ig terjedő működésével kapcsolatban is, amelynek eredményei kéziratban állnak rendelkezésünkre.

A hálás utókor

Bár 1950-ben érdemeit elhallgatva, kórházigazgatói posztra alkalmatlannak ítélte meg a kommunista hatalom egy túlbuzgó harcosa, négy évvel később a felsőbb szintű vezetés a „Szocialista Munkáért” érdeméremmel tüntette ki és miniszteri elismerésben részesült.

1973-ban a Győr-Sopron megyei Tanács Egészségügyi Osztálya és az Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetének igazgatása Petz Aladár-émlékermet alapított (4. ábra), amellyel a kiemelkedő munkát végzett orvosokat és gyógyszerészeket jutalmazták. Ekkor még az érem évente több alkalommal is kiosztásra került. 1979-től

4. ábra | A Renner Kálmán (1927–1994) által bronzból készített Petz Aladár-émlékérem

viszont már csak évente egyszer, a Semmelweis-nap alkalmával adják át a Petz Aladár-díjat.

Tisztelegve a Mester előtt, a Győr-Moson-Sopron Megyei Kórház 1991 óta viseli néhai igazgatója nevét.

Győr város Tanácsa azzal is tisztelgett személye előtt, hogy a Nádorvárosi Köztemetőben díszsírhelyet biztosított kitűnő orvos-tudós számára [4].

Méltón adózott személyének a Petz Aladár Megyei Oktató Kórház vezetése, amikor 2008-ban leszámoltja, Petz Viktória jelenlétében Petz Aladár-émléktábla avatására került sor (5. ábra) [16].

Végezetül pályatársa, Milkó Vilmos szavait idézzük fel, aki halála után a róla szóló nekrológban ezt írja: „Mint ember, Petz Aladár egyike volt a legrokonszenvesebb egyéniségeknek. Széles látókörű, nagy általános műveltségű ember volt sok nyelvismerettel és nagy jártassággal a latin és görög klasszikusokban. Szűkebb szakmáján kívül főleg az orvostörténelem érdekelt, melyben maga is végzett kutatásokat. Szeretetreméltósága, lebilincselő jó modora és szívjósága miatt mindenki szerette. Halála súlyos, nehezen pótolható vesztesége a magyar sebészetnek. Emlékét áldjuk és kegyelettel meg fogjuk őrizni” [17].

5. ábra | Petz Aladár márvány emléktáblája a róla elnevezett kórház fogadósztályjának falán

Irodalom

- [1] Schmidt, P., Nagy, I.: Life and work of Lajos Felpécsi Petz, MD (1854–1932). [Dr. Felpécsi Petz Lajos élete és munkássága (1854–1932).] Orv. Hetil., 2004, 145(42), 2155–2157. [Hungarian]
- [2] Nagy, I.: In memory of Lajos Felpécsi Petz, MD. [Emlékezés dr. Felpécsi Petz Lajosra.] Petz Lajos Egészségügyi Középiskola és Kollégium, Győr, 2004. [Hungarian]
- [3] Dézsi, Cs. A.: Aladár Petz, M. D. (1888–1956), world famous surgeon and inventor from the city of Győr. [A világhírű győri sebész és feltaláló. Dr. Petz Aladár (1888–1956).] Orv. Hetil., 1993, 134(32), 1764–1767. [Hungarian]
- [4] Biczó, Z.: Medical Almanac of Győr. [Győri Orvos Almanach.] Petz Aladár Megyei Oktató Kórház, Győr, 2012. [Hungarian]
- [5] Ostorharcis, Gy. (ed.): Life and work of Aladár Petz. [Petz Aladár élete és munkássága.] Petz Aladár Megyei Kórház, Győr, 1996. [Hungarian]
- [6] Petz, A.: Past and present of the Holy Trinity General Hospital of Győr the free royal city. 1749–1928. [Győr szabad királyi város Szentháromság Közkórházának múltja és jelene. 1749–1928.] Győregyházmegyei Alap Nyomdaműintézete, Győr, 1929. [Hungarian]
- [7] Estók, J. (ed.): National anniversaries. [Nemzeti évfordulóink.] Balassi Intézet, Budapest, 2013. [Hungarian]
- [8] Prof. Schmitt (Greifswald): Dr. Aladar v. Petz†. Győr/Ungarn. Zentralbl. Chir., 1956, 81(25), 1017–1018.
- [9] Szende, B., Szabó, K.: “More Lasting Than Bronze”. Eponymous Hungarian physicians and their contributions and inventions. [„Aere Perennius”. Ércnél maradandóbb. Magyar orvosok, akiknek nevét alkotásaik őrzik.] Semmelweis Kiadó, Budapest, 2013. [Hungarian]
- [10] Loessl, J.: Our experiences with the gastric stapler of Aladar Petz. [Tapasztalataink a Petz-féle gyomorvarrógéppel.] Orv. Hetil., 1927, 71(17), 463. [Hungarian]
- [11] Loessl, J.: Our experiences with the gastric stapler of Aladar Petz. [Unsere Erfahrungen mit dem v. Petz'schen Magen-Darmnähapparat.] Zentralbl. Chir., 1927, 54(25), 1545–1550. [German]
- [12] Silló-Seidl, G.: The gastric stapler (Aladár Petz). [Die Magennähmaschine (Aladár Petz).] Orvostörténeti Közlemények, 1976, 22(78–79) (2–3), 199–215. [German]
- [13] Tóth, M.: The beginning of the Hungarian gastric surgery. In: Back, F. (ed.): Chapters from the history of operating surgery. [A magyar gyomorsebészet kezdetei. In: Back, F. (szerk.): Fejezetek a műtősebészet történetéből.] Hygeia Alapítvány, Budapest, 1995, 5–35. [Hungarian]
- [14] Patkós, I.: Traumatological instruments and helping devices constructed by Aladár Petz. In: Szabó, Zs., Bugovics, E. (eds.): Publications from Hospitals of Győr-Sopron County, 1974–1976. VII. [Petz Aladár által szerkesztett balesetsebészeti műszerek és segédeszközök. In: Szabó, Zs., Bugovics, E. (szerk.): Közlemények a Győr-Sopron Megye kórházaiból, 1974–1976. VII.] Győr-Sopron Megyei Tanács Kórháza, Győr, 1977, 151. [Hungarian]
- [15] Vértés, L.: Medical scientists – from proper names to “common nouns and verbs”. [Orvostudorok – tulajdonnevekből „köznevek, igék”.] Reumainfo, 2001, (4), 18–19. [Hungarian]
- [16] Bartos, G., Bibari, I., Jámor, Gy., et al.: Former workshops of Hungarian vascular surgery in the 50s–80s of last century, VI. (The beginning of vascular surgery in the Győr hospital and Szombathely hospital). [Korai érsebészeti műhelyek Magyarországon, a múlt század ötvenes–nyolcvanas éveiben VI. (Az érsebészet kezdetei a Győri és a Szombathelyi Kórházban).] Érbetegségek, 2015, 22(2), 79–89. [Hungarian]
- [17] Milkó, V.: Aladár Petz, 1888–1956. [Petz Aladár. 1888–1956.] Magyar Sebészet, 1956, 9(2), 81–82. [Hungarian]

(Schmidt Péter dr.,
Győr, Radnóti u. 41., 9025
e-mail: praxismed@externet.hu)